

чтению. Раскрыты взгляды педагога на место семейной библиотеки в воспитании личности.

Ключевые слова: педагогическое наследие, семья, книга, чтение, библиотека, ребенок, воспитание.

Zalitok L.M.

*FAMILY ROLE IN CHILDREN INVOLVEMENT IN READING ACCORDING TO V.
SUKHOMLINSKY*

In the article the importance of the family in Vasyl Sukhomlynskyi's pedagogical heritage has been highlighted. The role of family education in the involvement of children in reading is clarified. The pedagogue's views on the family library in education of the personality are revealed.

Key words: pedagogical heritage, family, book, reading, library, child, education.

УДК 371.13:37.036(09)

Ковтун А.В.

***РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ В УКРАЇНІ
ЯК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА***

У статті містяться результати ретроспективного аналізу проблеми розвитку музичної освіти учителів і вихователів в Україні: наведено огляд досліджень, що висвітлюють зазначену проблему у відповідних соціокультурних та освітніх умовах в Україні; доробків вчених щодо історіографічної періодизації загальної та професійної музичної освіти у контексті певних історичних та культуротворчих подій у житті суспільства; розкрито процес розвитку музичної освіти на різних етапах її становлення.

Ключові слова: музична освіта, педагогічні кадри, етапи становлення, періодизація.

В умовах гуманізації освіти особливого значення набуває естетичне, зокрема музичне, виховання кожної особистості. У законі України "Про освіту", Національній доктрині розвитку освіти в ХХІ столітті, Національній державній комплексній програмі естетичного виховання відзначається необхідність розвитку естетичної складової особистості усіх вікових категорій в усіх ланках освіти. Реалізація зазначеного завдання, у першу чергу, має здійснюватися педагогами, що виконують важливу роль щодо сприяння становленню цілісної особистості дитини. Зважаючи на це, загострюється актуальність вдосконалення музичної освіти педагогів з опорою на найкращі здобутки вітчизняної педагогічної спадщини, наукової та критичної думки, музичного просвітництва, ідеї видатних діячів минулого щодо музичної освіти педагогічних кадрів, традиції народного музичного мистецтва, творчі здобутки професійних виконавської та композиторської шкіл.

Необхідність поглибленого дослідження історії розвитку музичної освіти педагогів актуалізується сьогодні й у зв'язку із збільшенням загального інтересу до минулого вітчизняної педагогіки, мистецтва і культури, що виявляється в активізації педагогічної ретроспективної думки – однієї із суттєвих домінант сучасного наукового і суспільного мислення.

Методологічні основи професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема їх музичної освіти, закладено у наукових працях І. Зязюна, С. Золотухіної, Л. Коваль, І. Малашевської, Л. Масол, Г. Падалки, А. Троцько, В. Федорчук, Г. Шевченко та інших учених. В. Андрющенко, Л. Гончаренко, Р. Дзвінка, М. Клепар, Р. Осипець, Л. Побережна, О. Рудницька, Я. Сопіна, Т. Скорік, С. Федоріщева та інші розглядали питання естетичної підготовки майбутніх учителів засобами музичного мистецтва. Історичний аспект проблеми музичної освіти педагогічних кадрів розкрито у наукових працях Т. Грищенко, М. Євтуха,

В. Кузьмічової, І. Ларіної, С. Мельничука, О. Михайличенка, Г. Підкурғанної, Г. Святненко, Т. Танько та інших учених.

Важливою умовою вдосконалення музично-педагогічної підготовки педагогічних кадрів є розширення кола досліджень, присвячених висвітленню провідних ідей, на яких ґрунтувалася музична освіта вчителів та вихователів, вивченню різноманіття інститутів, напрямів, форм, що склалися в різні історичні періоди розвитку музичної освіти. Виходячи з цього, зазначене питання потребує подальшого поглибленого вивчення.

Метою даної статті є огляд наукових праць щодо реконструкції, осмислення й оцінки музично-педагогічного досвіду попередніх століть у контексті всебічного дослідження історико-культурної спадщини нашої країни.

Розвиток музично-педагогічної освіти відбувався на тлі певної історичної ситуації, що складалася у конкретний історичний час і детермінувала відповідні соціокультурні та освітні умови. Методологічну основу дослідження складають наукові положення і факти з історії України та історії освіти України, що подані в історико-педагогічних дослідженнях М. Євтуха, С. Золотухіної, В. Майборода, Л. Попової, О. Попової, О. Сухомлинської, Л. Хомич та ін.

Значний інтерес в історіографічному плані становить доробок сучасних вчених, які вивчали багату вітчизняну історико-педагогічну спадщину естетичної підготовки педагогічних кадрів. Дослідженням процесу розвитку музичної освіти на різних етапах її становлення опікувалися вітчизняні вчені. Так, у працях О. Ростовського представлено систему періодизацій історії розвитку музичної освіти та становлення музично-педагогічної думки, в основу якої покладені концептуальні підходи сучасних дослідників історії педагогіки. Дослідження О. Олексюк також містить авторську історіографічну періодизацію загальної та професійної музичної освіти починаючи з IX ст., подану у контексті певних історичних та культуротворчих подій у житті суспільства. Авторські періодизації процесу розвитку музичної та музично-педагогічної підготовки вчителів і вихователів запропоновано й у роботах О. Михайличенка, О. Рудницької, Т. Танько, К. Шамаєвої. Аналіз досліджень зазначених учених показує, що ідеї музичної освіти педагогічних кадрів, які актуалізуються у сучасних умовах реформування системи освіти на естетико-гуманістичних засадах, не є виключно набуттям сучасності, а накопичувалися у вітчизняній педагогічній спадщині поступово, починаючи ще зі стародавніх часів.

Аналіз наукових праць О. Літйякіної, С. Мельничука, Г. Петрової, О. Шумської свідчить про те, що в педагогічній думці та у діяльності закладів педагогічної освіти з кінця XIX ст. було накопичено значний естетико-педагогічний досвід, який сьогодні активно вивчається. Зокрема, у монографії С. Мельничука "Формування естетичної культури майбутніх учителів (історико-педагогічний аспект 1860-1970 рр.)" на підставі комплексного аналізу історико-педагогічної літератури висвітлюється динаміка становлення і розвитку цілей, змісту, форм та методів формування естетичної культури майбутніх учителів у діяльності Глухівського, Київського, Ніжинського учительських інститутів упродовж кінця XIX – початку XX ст. У праці Г. Корольової, Г. Петрової "Система естетичної підготовки студентів у вищих навчальних закладах" розкрито досвід естетичної підготовки вчителів у діяльності найстаріших університетів – Московського, Санкт-Петербурзького, Казанського, Харківського наприкінці XIX – початку XX ст.

Слід зазначити, що разом із загальними питаннями естетико-педагогічної підготовки, проблема музичної освіти педагогічних кадрів у різні періоди розвитку системи освіти України завжди привертала увагу дослідників.

Музично-педагогічній підготовці вчителів, вихователів у період XIX – початку XX ст. присвячено роботи І. Ларіної, О. Михайличенка, О. Олексюк, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Танько, К. Шамаєвої та інших. У працях учених відзначається, що теоретичні основи розбудови системи музично-педагогічної освіти у нашій країні було закладено у середині XIX ст., коли у наукових колах (П. Білецький-Носенко, М. Лисенко, С. Миропольський, В. Острогорський, М. Пирогов, К. Ушинський та інші) посилювався інтерес

до естетичної, зокрема музичної освіти педагогів. Особливо загострилася проблема естетичної освіти педагогів наприкінці XIX – на початку XX ст. в умовах недостатньої розробленості теорії та практики музичної освіти вчителів, обмеженості доступних учителям посібників, методичних рекомендацій, указівок щодо впровадження мистецтва у навчально-виховний процес школи, дитячих дошкільних закладів, відсутності системи підготовки педагогів, вихователів до естетичного, зокрема музичного виховання дітей та молоді. На початку XX ст. указані питання розроблялись у наукових працях та втілювались у педагогічній діяльності вітчизняних педагогів, композиторів Б.Яворського, М.Леонтовича, К.Стеценка, М. Сумцова, М. Рубінштейна, М. Румянцева та багатьох інших. У цілому ж, характеризуючи період становлення ідей та практики музично-педагогічної освіти педагогічних кадрів, зазначимо, що він залишив значний відбиток у музично-педагогічній спадщині минулого та є ґрунтовно розробленим в історико-педагогічних дослідженнях науковців сучасності.

У працях дослідників висвітлено також проблематику подальшого розвитку музичної освіти педагогічних кадрів у XX ст. Так, у монографії Т. Танько "Музично-педагогічна освіта в Україні" розкриваються питання музично-педагогічної підготовки вчительських кадрів у вітчизняних педагогічних навчальних закладах у 20-х - 80-х рр. XX ст. О. Олексюк, розширюючи часові межі зазначеного періоду, стверджує, що 1920 – 1991 роки є окремим етапом, коли в розвитку музично-педагогічної думки пріоритет отримують нові концепції, авторами яких виступали Б. Теплов, Д. Кабалевський, В. Сухомлинський та ін. [1, с. 78–79]. Саме у контексті дослідження зазначеного періоду вченими введено до наукового обігу поняття "музично-педагогічна освіта" [2, с. 17].

Зазначимо, що періоди розвитку музичної освіти педагогів досить тривалого часового відрізка різною мірою є дослідженими в історико-педагогічній, історіографічній та музично-педагогічній літературі. Висвітлено науково-теоретичні та практичні доробки музичної освіти вчителів та вихователів 20-30-х рр., особливо на заході України. Зокрема, слід відзначити ґрунтовну монографію "Музичне життя Закарпаття 20–30-х років XX ст." (Т.Росул), присвячену вивченню виконавської і концертної музичної культури Закарпаття; праці: "Становлення і розвиток музичного виховання в Закарпатті (1919 – 1939 рр.)" (О. Юрош), "Музичне виховання в українській школі" (Г.Голик), "Морально-естетичне виховання учнів початкових класів засобами української народної музики" (О.Алексійчук), "З історії музичного шкільництва Дрогобиччини 20-30-х років XX ст." (І.Бермес). На думку вчених, музичне виховання було одним із визначальних джерел збагачення освіти й завдяки її складовим формувався етнопедагогічний інструментарій, що сприяв становленню національно свідомої молоді у 20-30-х рр. XX століття [3, с.5]. Музично-педагогічну підготовку вихователів дошкільних закладів висвітлено у дисертаційній роботі І. Ларіної "Зміст музично-педагогічної підготовки дошкільних працівників в Україні (20-ті – початок 30-х рр.)".

На відміну від попередніх, воєнні роки є малоінформативними в аспекті дослідження розвитку музично-педагогічної освіти, проте, й післявоєнні та 60-80-ті роки XX ст. є незаслужено мало дослідженими. Разом із цим, слід зазначити, що у цей період музично-педагогічна освіта активно розвивалася та трансформувалася у зв'язку із соціальним замовленням держави. Було видано цілу низку прогресивних навчально-методичних посібників з музичного виховання дітей українською та російською мовами (Р.Амлінська, А.Артоболовська, Е.Вільчковський, Н. Ветлугіна, Р. Зінич, Г. Ільїна, Н.Кононова, В. Кукловська, М.Михайлова, О.Горбіна, В.Макаров, Т.Науменко, Ю.Полянський, О.Радинова, А.Катінене, М.Палавандішвілі, О.Раєвська, І. Рудченко, Т.Стоклицька, С. Шоломович, О.Юдіна, Т.Юдовіна-Гальперіна й ін.); науково-методичні розробки щодо музично-педагогічної й естетичної підготовки фахівців було презентовано у працях відомих діячів культури, науки й мистецтва, зокрема О.Апраксіної, Д.Кабалевського, В.Сухомлинського, В.Шацької та інших.

Важливо наголосити, що дослідники відзначають особливу активізацію розвитку музично-педагогічної освіти у 80-х роках ХХ ст., коли відбувалися фундаменталізація мистецької освіти та поєднання різних видів музичного мистецтва у структурі музичних занять, що у цілому вимагало вдосконалення відповідної підготовки педагогічних кадрів. У 90-х рр. ХХ ст., за оцінкою О. Олексюк, розпочинається новий період розвитку музичної освіти, який характеризується "створенням національної системи музично-педагогічної освіти з новою структурою і змістом" [1, с. 78–79]. На наш погляд, це пояснюється як соціальними та економічними змінами, перебудовою системи освіти незалежної української держави, так і зрослими духовними потребами молодого покоління на шляху до розбудови гуманістичного суспільства. Сьогодні трансформація системи освіти, зокрема й музично-педагогічної, новітні педагогічні ідеї, культурологічні новації у педагогіці, що були накопичені у цей період, стають предметом уваги науковців, зокрема й у історіографічному аспекті.

Таким чином, на підставі комплексного аналізу широкої джерельної бази (дисертаційних праць, історико-педагогічних монографій, навчальної літератури), можемо зробити висновок, що питання розвитку музично-педагогічної освіти у різних аспектах є вивченими досить ґрунтовно. Висвітлено окремі її періоди: найбільш ґрунтовно розкрито період зародження та становлення музичної освіти педагогів (ХІХ - початок ХХ ст.), наукові доробки та практика музичної освіти вчителів та вихователів 20-30-х рр. Недостатньо дослідженими є післявоєнні та 60-80-ті роки ХХ ст., хоча, як було зазначено раніше, у цей період музично-педагогічна освіта активно розвивалася. Сьогодні увагу вчених привертає дослідження процесів, що відбувалися у музично-педагогічній освіті у 90-ті роки ХХ ст. Виникає потреба у поглибленому вивченні й конкретизації внеску вчених та педагогів практиків другої половини ХХ ст. у розробку теоретичних питань та практичного досвіду музичної та музично-педагогічної підготовки майбутніх педагогічних кадрів. У зв'язку з цим, постає низка таких не вирішених у музичній педагогіці питань як: простеження динаміки розвитку музично-педагогічної освіти залежно від суспільних потреб та розвитку системи освіти, комплексне дослідження змісту, форм та методів музичної освіти у різних педагогічних вищих навчальних закладах, з'ясування питань, що пов'язані з практичною підготовкою майбутніх учителів та вихователів до музичного виховання дітей та молоді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навчальний посібник / О.М.Олексюк. – К.: КНУКіМ, 2006. – 188 с.
2. Танько Т.П. Музично-педагогічна освіта в Україні / Т.П.Танько. – Х.: Основа, 1998. – 192 с.
3. Юрош О. М. Становлення і розвиток музичного виховання в Закарпатті (1919 – 1939 рр.): автореф. дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01/ О.М.Юрош. – 22 с.

Ковтун А.В.

РАЗВИТИЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В УКРАИНЕ КАК ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье содержатся результаты ретроспективного анализа проблемы развития музыкального образования учителей и воспитателей в Украине: представлен обзор исследований, которые освещают указанную проблему в соответствующих социокультурных и образовательных условиях в Украине; работ ученых по историографической периодизации общего и профессионального музыкального образования в контексте определенных исторических и культуротворческих событий в жизни общества; раскрыто процесс развития музыкального образования на разных этапах его становления.

Ключевые слова: музыкальное образование, педагогические кадры, этапы становления, периодизация.

THE DEVELOPMENT OF TEACHERS MUSIC EDUCATION AS A HISTORICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM IN UKRAINE

The article is contained the results of a retrospective analysis of the problems of development the music education of teachers and educators in Ukraine: the survey of research has been presented that highlight this problem in the relevant sociocultural and educational conditions in Ukraine; scientists' work on historical chronology periodization of general and professional music education in the context of certain historical and cultural constructive events in society; development of music education has been disclosed at various stages of its formation.

Key words: music education, teachers, educators, stages of formation, periodization.

УДК 371.133

Кузьміч Т.О.

***ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЯК КЕРІВНИК НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ
(ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО)***

У статті розглядаються різні аспекти діяльності сучасного директора школи через призму директорського досвіду В.О.Сухомлинського. Аналіз сутності таких понять, як "керівництво педагогічним процесом" і "школа педагогічної культури" в контексті сучасних освітніх змін дозволило дати визначення складових діяльності директора як невід'ємної частини управлінських систем сучасності.

Ключові слова: керівництво школою, менеджер освіти, складові діяльності директора, школа педагогічної культури.

Сьогодні керівників шкіл закликають перекваліфікуватися з головних педагогів в ефективних менеджерів. Якщо ми хочемо зробити школу самостійною й сприяти розвитку в ній творчості, то без педагогічної складової не обійтися. Серйозний менеджер, не упускаючи з поля зору насущних фінансових проблем, працює на стратегічну педагогічну перспективу насамперед [4].

Очевидно, що стратегія розвитку освіти повинна враховувати реальні виклики, відповіді, які можливі лише на основі серйозного міждисциплінарного аналізу. Тут знання психологічних, педагогічних, медичних та інших передумов дозволяє серйозно оцінити управлінську ситуацію й відшукати оптимальне рішення. У цьому контексті директорський досвід В.О.Сухомлинського може стати гідним орієнтиром у справі будівництва нової школи України.

Важливі аспекти роботи директора є об'єктом досліджень відомих науковців: І.Беха, В.Базелюк, Г.Єльнікової, О.Зайченко, О.Мармази.

У ряді робіт розкрито такі аспекти використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського в практиці роботи освітніх закладів: гуманістична педагогіка української народної школи (М.Я.Антонець), оновлення змісту шкільної освіти (М.В.Антонець), школа самореалізації особистості (М.І.Богуславський), особистісно зорієнтоване навчання (О.О.Волошенко).

Однак у працях зазначених авторів питання щодо складових діяльності керівника школи в контексті директорського досвіду В.О.Сухомлинського не було предметом спеціального дослідження. Така постановка питання підвищує актуальність досліджуваної проблеми.

Мета статті: обґрунтувати особливості складових діяльності сучасного керівника школи, використовуючи педагогічний досвід В.О.Сухомлинського.

Сучасна кадрова політика в галузі освіти у загальному вигляді представлена такими нововведеннями: